

Zawartość fosforu i aktywność wybranych enzymów w glebie terenów poeksploatacyjnych kopalń siarki

Jan Koper¹, Małgorzata Brzezińska², Joanna Lemanowicz¹, Anetta Siwik-Ziomek¹

¹Uniwersytet Technologiczno-Przyrodniczy w Bydgoszczy
Wydział Rolnictwa i Biotechnologii
Katedra Biogeochemii i Gleboznawstwa
Pracownia Gleboznawstwa i Biochemii

²Instytut Agrofizyki im. Bohdana Dobrzańskiego Polskiej Akademii Nauk w Lublinie
Zakład Biogeochemii Środowiska Przyrodniczego

Eksploatacja złóż siarki w kopalniach (w okolicy Tarnobrzega) spowodowała zmiany budowy geologicznej, urzeźbienia terenu oraz przyczyniła się do degradacji dużych obszarów gruntów. Aktywność przemysłowa powoduje powstawanie gleb technogenicznych o zmienionej rzeźnie terenu, wymagające rekultywacji. Cykl biogeochemiczny fosforu jest podatny na wszelkie zmiany spowodowane działalnością człowieka, która bardzo często zmienia naturalny obieg tego pierwiastka w przyrodzie

Celem pracy była ocena zawartości fosforu oraz aktywności wybranych enzymów w glebie pod wpływem oddziaływania kopalni siarki

Oznaczono:

Fosfor ogółem (TP) metodą Mehta

Fosfor mineralny (MP), związków organicznych (OP)

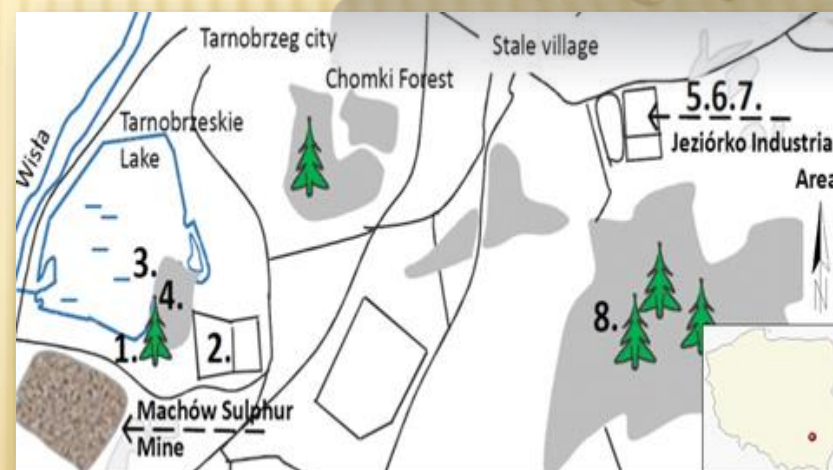
Fosfor przyswajalny (AP) wg Egnera-Riehma

Fosfataza alkaliczna (AIP) i kwaśna (AcP) wg Tabatabai i Bremnera (1969)

Dehydrogenazy (DHA) wg Galstyan (1978)

Katalaza (CAT) wg Johnson i Temple (1964)

Współczynnik metaboliczny ($q\text{CO}_2$)

Miejsce pobierania próbek glebowych

Nr	Miejsce	Głębokość cm	TP g kg ⁻¹	MP g kg ⁻¹	OP g kg ⁻¹	AP mg kg ⁻¹	AF %	TOC/OP
<i>Kopalnia odkrywkowa Machów</i>								
			p<0.001 F=130.72	p<0.001 F=75.9	p<0.001 F= 98.8	p<0.001 F= 370.9	p<0.001 F= 377.1	p<0.001 F= 14.3
1.	Odpady	0-20	0.392 ^c ±0.01	0.192 ^a ±0.01	0.200 ^c ±0.01	43.4 ^e ±2.19	11.1 ^e ±0.40	21.8 ^a ±6.8
2.	Klarownik	0-15	0.338 ^b ±0.02	0.296 ^d ±0.08	0.041 ^a ±0.01	28.5 ^c ±0.25	8.44 ^d ±0.01	286 ^d ±73.3
3.	Wyrobiska	15-25	0.297 ^a ±0.01	0.249 ^b ±0.08	0.047 ^a ±0.02	19.5 ^b ±0.62	6.59 ^c ±0.40	165 ^c ±77.0
		0-15	0.381 ^c ±0.01	0.292 ^d ±0.02	0.089 ^b ±0.01	19.3 ^b ±0.03	5.06 ^b ±0.06	139 ^{bc} ±15.6
4.	Las	15-20	0.337 ^b ±0.01	0.239 ^b ±0.01	0.098 ^b ±0.01	10.8 ^a ±0.51	3.20 ^a ±0.11	131 ^{abc} ±16.6
		5-30	0.476 ^d ±0.01	0.284 ^d ±0.01	0.192 ^c ±0.01	34.1 ^d ±1.46	7.18 ^c ±0.17	44.3 ^{ab} ±2.75
			0.375 ^c ±0.02	0.257 ^c ±0.01	0.117 ^b ±0.02	13.6 ^a ±0.37	3.65 ^a ±0.26	63.9 ^{abc} ±7.7
<i>Kopalnia jeziórko</i>								
			p<0.001 F= 91.5	p<0.001 F= 81.7	p<0.001 F= 13.8	p<0.001 F= 501.3	p<0.001 F= 248.9	p<0.001 F= 11.1
5.	10 m	0-10	0.396 ^c ±0.01	0.252 ^d ±0.01	0.143 ^{abc} ±0.01	15.1 ^c ±0.64	3.83 ^d ±0.15	45.3 ^a ±0.99
		10-20	0.329 ^b ±0.01	0.195 ^b ±0.01	0.134 ^{ab} ±0.01	8.27 ^b ±0.16	2.52 ^{bc} ±0.10	55.4 ^{ab} ±11.8
6.	20 m	0-10	0.426 ^c ±0.01	0.257 ^d ±0.01	0.170 ^{cde} ±0.01	16.0 ^c ±0.27	3.76 ^d ±0.12	70.9 ^{abc} ±7.09
		10-20	0.361 ^b ±0.02	0.209 ^{bc} ±0.01	0.153 ^{bc} ±0.02	5.02 ^a ±0.35	1.40 ^a ±0.17	87.8 ^c ±11.2
7.	40 m	0-10	0.460 ^d ±0.01	0.272 ^d ±0.01	0.188 ^e ±0.01	18.0 ^d ±0.10	3.92 ^d ±0.05	72.3 ^{abc} ±2.82
		10-20	0.406 ^c ±0.01	0.209 ^c ±0.01	0.177 ^{de} ±0.01	5.73 ^a ±0.34	1.41 ^a ±0.10	45.5 ^a ±5.98
8.	Ekosystem leśny	10-20	0.337 ^b ±0.01	0.202 ^b ±0.01	0.135 ^{ab} ±0.01	9.38 ^b ±0.27	2.78 ^c ±0.01	100 ^c ±2.11
		20-25	0.261 ^a ±0.02	0.149 ^a ±0.01	0.113 ^a ±0.03	5.74 ^a ±0.69	2.19 ^b ±0.12	84.7 ^{bc} ±23.0

TP – fosfor ogółem

MP – fosfor mineralny

OP – fosfor związków organicznych

AP – fosfor przyswajalny

AF – współczynnik przyswajalności

Nr	Miejsce	Głębokość cm	CAT $\mu\text{mol H}_2\text{O}_2 \text{ g}^{-1} \text{ min}^{-1}$	DHA $\text{mg TPF } 10 \text{ g}^{-1} \text{ d}^{-1}$	AIP	AcP	$q\text{CO}_2$ $\mu\text{g CO}_2\text{-C}$ $(\text{mg Cmic})^{-1} \text{ h}^{-1}$
					$\text{mmol pNP kg}^{-1} \text{ h}^{-1}$		
<i>Kopalnia odkrywkowa Machów</i>			p<0.001 F= 770.1	p<0.01 F= 5.17	p<0.001 F= 698.2	p<0.001 F= 9.4	p<0.001 F= 27.4
1.	Odpady	0-20	1.38 ^a ±0.07	0.048 ^a ±0.01	0.728 ^g ±0.10	1.33 ^c ±0.13	3.76 ^c ±0.84
2.	Klarownik	0-15	3.55 ^c ±0.06	0.400 ^b ±0.19	0.553 ^c ±0.04	1.17 ^{ab} ±0.04	0.836 ^a ±0.03
3.	Wyrobiska	15-25	3.38 ^c ±0.10	0.054 ^a ±0.01	0.469 ^a ±0.01	1.09 ^a ±0.01	0.886 ^a ±0.29
		0-15	6.35 ^e ±0.16	0.095 ^a ±0.04	0.590 ^d ±0.01	1.23 ^{bc} ±0.01	1.92 ^b ±0.07
4.	Las	15-20	7.57 ^f ±0.22	0.094 ^a ±0.04	0.533 ^b ±0.01	1.06 ^a ±0.03	1.24 ^{ab} ±0.08
		5-30	4.28 ^d ±0.17	0.228 ^{ab} ±0.17	0.613 ^e ±0.01	1.11 ^{ab} ±0.01	1.78 ^{ab} ±0.05
		30-50	1.98 ^b ±0.12	0.031 ^a ±0.01	0.677 ^f ±0.01	1.20 ^{abc} ±0.01	0.935 ^a ±0.58
<i>Kopalnia Jeziórko</i>			p<0.001 F= 434.7	p<0.001 F= 91.3	p<0.001 F= 194.3	p<0.001 F= 449.3	p<0.001 F= 96.9
5.	10 m	0-10	1.68 ^b ±0.11	0.050 ^a ±0.02	0.333 ^b ±0.01	0.944 ^b ±0.01	0.669 ^a ±0.05
		10-20	1.58 ^b ±0.05	0.039 ^a ±0.01	0.297 ^a ±0.01	0.878 ^a ±0.01	0.932 ^{ab} ±0.02
6.	20 m	0-10	1.24 ^a ±0.12	0.067 ^a ±0.01	0.390 ^c ±0.01	1.23 ^d ±0.01	1.25 ^{cd} ±0.87
		10-20	1.54 ^{ab} ±0.06	0.044 ^a ±0.01	0.351 ^b ±0.01	1.11 ^c ±0.01	1.15 ^{bcd} ±0.24
7.	40 m	0-10	1.48 ^{ab} ±0.10	0.076 ^a ±0.02	0.415 ^c ±0.01	1.45 ^f ±0.01	0.929 ^{ab} ±0.05
		10-20	2.50 ^c ±0.06	0.077 ^a ±0.03	0.391 ^c ±0.01	1.23 ^d ±0.01	0.984 ^{bc} ±0.06
8.	Ekosystem leśny	10-20	5.14 ^e ±0.06	0.775 ^c ±0.11	0.505 ^d ±0.01	1.06 ^c ±0.04	1.45 ^d ±0.06
		20-25	3.36 ^d ±0.21	0.452 ^b ±0.06	0.541 ^e ±0.02	1.37 ^e ±0.01	2.68 ^e ±0.13

CAT - katalaza, DHA - dehydrogenazy. AIP - fosfataza alkaliczna, AcP - fosfataza kwaśna, $q\text{CO}_2$ - współczynnik metaboliczny

Gleby technogeniczne nie mają naturalnych odpowiedników. Badania nie wykazały jednokierunkowych zmian badanych parametrów. Wyniki sugerują, że zawartość fosforu i aktywność badanych enzymów różniły się od gleby kontrolnej. Należy przeprowadzić dalsze długoterminowe badania gleby wokół badanych kopalni w celu wybrania odpowiedniej formy rekultywacji. Zmiany aktywności enzymów glebowych zdecydowanie zależą od wilgotności, temperatury, które często pokrywają się z konsekwencjami czynników antropogenicznych.